

Hét (és fél) évszázad világjárvány

Domesday Book, azaz Ítéletnap könyv: ez volt a címe Hódító Vilmos 1086. évi nagyszabású összeírásának, amely a birtokok és a lakosság statisztikai adataival felbecsülhetetlen értékű forrás a középkor kutatói számára. És ez a címe a 21. századi diáklány, Kivrin Engle oxfordi történész hallgató naplójának is, amelyet kedves professzorának címezve a 13. századi Angliában rögzít.

MAYER ISTVÁN

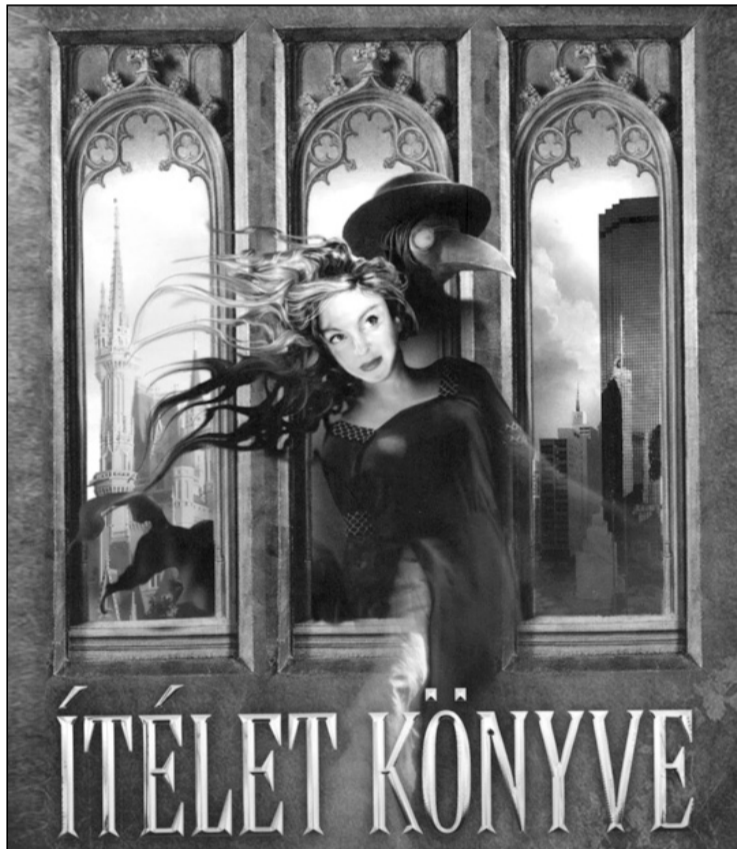
2054-re ugyanis megvalósult az időutazás, ha nem is széleskörűen elterjedt, de a tudományos körök ellenőrzött körülmények között alkalmazták. A viszonylag közeli múltba utazni természetesen kiszámíthatóbb, hiszen több ismerettel rendelkezünk róla, illetve a technológia adottsága, hogy az idő- és térbeli érkezési helyet pontosabban lehet meghatározni. Ám Kivrin nagy dobásra készül: egyenesen az 1320-as évekbe utazna.

Minden felkészültsége megvan hozzá: jól ismeri a korabeli angol és latin nyelvet, kultúrát, szokásokat, speciális fordítóberendezéssel szerelik fel, emellett immunissá teszik a középkori betegségekkel szemben. Mestere, Dunworthy professzor mégis félti, ám a döntést nem ő hozza meg, hanem egyetemi rivalisa, Gilchrist professzor.

tegséggel, nyelvi problémákkal kell megküzdenie, ráadásul előbbi következtében nem tudja, hol van a visszatérési pontja. Márpedig két héten belül el kell oda jutnia, ha nem akar örökre a 14. században ragadni.

A 21. században megindul a küzdelem a vírus ellen. Így 2020 őszén sajnos nagyon is jól ismerjük a járványokkal szembeni intézkedéseket, a „nulladik fertőzött” felkutatásától a karanténig, az utazási tilalmakig, ahogy a szkepticizmus, a pánik magatartásformáit is. Mindezeket Willis remekül ábrázolja.

Kivrin történetészlábjában tulajdonképpen egy történelmi regényt olvashatunk, az oral history hagyományának megfelelően. A történetészlány egy kismemesi család mindennapjainak részévé válik. Az ő meséjét részben egyes szám harmadik személyű narrációban, részben felvételei alapján követhetjük.



Röviddel Kivrin útnak indulása után Baudri Chauduri, a technikus rosszul lesz: mint rövidesen kiderül, egy rendkívül agresszív influenzavírus támadta meg. Lázasan még közli, hogy valami nincs rendjén Kivrin útjával, de ekkor már alig beszámítható. Hamar megfelelő kezekbe kerül, ám a vírus gyorsan terjed, szigorú intézkedések révén Oxfordban karanténba kerül.

A két idősíkot innentől párhuzamosan követjük: gyorsan kiderül, hogy Kivrinnek nehezebb dolga lesz, mint hitte, be-

Kiválóak a regény karakterei: Dunworthyval együtt izgulunk Kivrinért, dr. Ahrenst és unokaöccsét is a szívünkbe zárjuk, a 13. századi famíliát pedig különösen. Nem nehéz kitalálni: lesznek áldozatok, és némelyik érzékenyen érinti az olvasót.

Engem személy szerint a 21. századi részek bilincseltek le igazán, de az egész könyv olvastatja magát. 1993-ban másodmagával megkapta a legjobb science fiction művek egyik leg-rangosabb elismerését, a Hugo-díjat. (pizstacia42.wordpress.com)

■ Connie Willis, *Ítélet könyve* (ford.: Sohár Anikó), Metropolis Media, Budapest, 2012. A szerzőnek öt évébe telt megírni ezt az igen alaposan kidolgozott regényt. (Az eredeti, angol nyelvű regény *Doomsday Book* címen 1992-ben jelent meg. *Doomsday Book* a középkori angol szóhasználatban *Domesday Book*.)

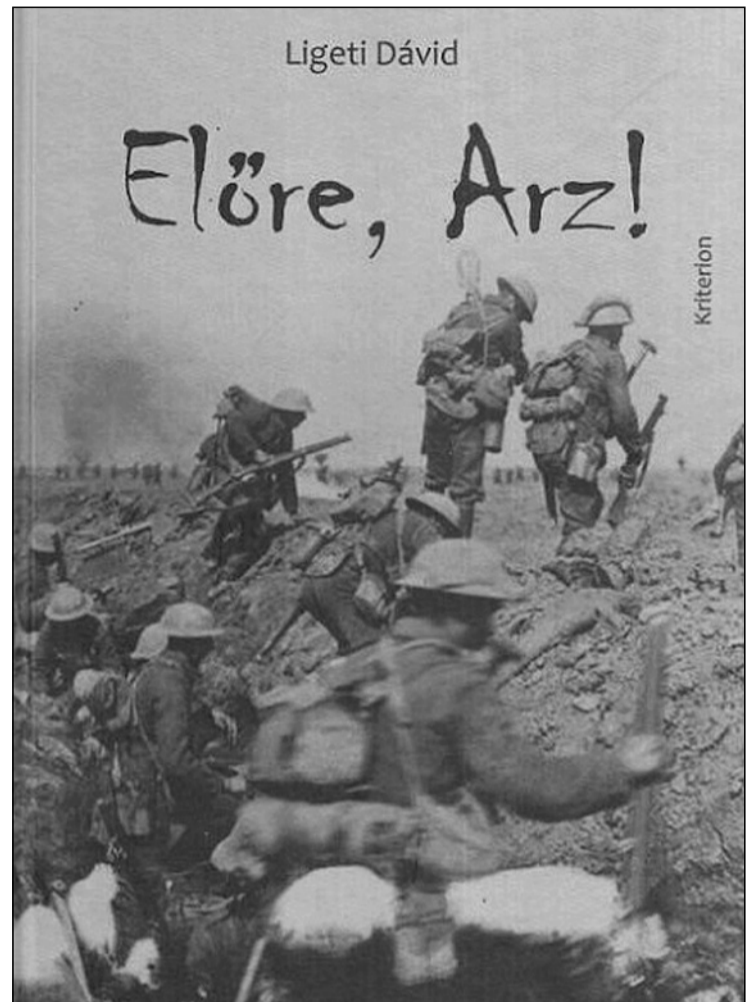
Az oldalt szerkesztette: Újvári Ildikó

A tábornok éve

GÉCZI RÓBERT

Míg az első világhévesből vesztesként kikerült Magyarországon kormánybizottságot hoztak létre a nagy háború centenáriuma alkalmából annak érdekében, hogy méltó módon emlékezzenek meg a száz évvel ezelőtti eseményekről, addig a béketárgyalásokon a nyertes oldalon szereplő Romániában a Nagy-Románia megvalósításának eufóriája minden más eseményt elhomályosított. Hasonlóan az erdélyi magyar közbeszéd sem tematizálta túl az első világháborút és annak következményeit. A Kriterion Könyvkiadó, amely az igényes irodalmi műveken túl a tudományos kötetek kiadásában is jeleskedik, talán ezt a hiányt igyekezett pótolni az Artur Arz von Straussenburg császári és királyi vezérezredesről, a Monarchia utolsó vezérkari főnökéről készült monográfia megjelentetésével. Szerzője Ligeti Dávid fiatal budapesti történész, akinek 2013-ban az Eötvös Loránd Tudományegyetem megvédett doktori disszertációjára épül a kötet.

Artur Arz (1857–1935) Nagyszébenben látta meg a napvilágot. Apja postamesterként, majd magánzóként kereste kenyerét. A 18. században nemességet szerzett Arz család a Mosel vidékéről telepedett Erdélybe. A jövendőbeli vezérezredes felmenői közt lelkész, császári és királyi tanácsost, beszercei bírót, ügyvédet, főrendi házi tagot is találunk. Iskoláit Nagyszébenben végezte, majd a helyi, az erdélyi szászok képzésének fellelegváráként ismert jogakadémia hallgatója lett. Tanulmányait nem fejezte be, hanem – tiszt bátyja hatására – az egyéves önkéntességi intézményt kihasználva jelentkezett a közös hadseregbe. Az egy év szolgálat és néhány vizsga letétele után tartalékos, majd aktív állományú hadnaggyá lépett elő. Első szolgálati helyei Erdélyben voltak: Nagyszébenben, Marosvásárhelyen és Udvarhelyen. Ezek után filmkockaszerűen peregnék az események: előjárói ajánlására 1885 őszén felvételt nyert a Monarchia vezérkari tisztképző intézetébe, a hadiskolába, amit két év múlva sikeresen abszolvált. Felettesei „szorgalmas, tiszteletteljes, bajtársias, alárendeltjeivel szemben tapintatos és jóérzésű, udvarias, készséges, jó felfogású” tisztként, igazi bajtársként jellemzik. Társasági ember, nem csoda, hogy népszerűsége és megbecsülésre tesz szert, és gyorsan emelkedik a ranglétrán. Következő szolgálati helyei: Banja Luka, Bécs, Bosznia, Olmütz, újra Bécs, Kassa, Budapest, Miskolc. 1908 őszén megkapja a tábornoki lampaszt. 1912-ben a bécsi hadügyminisztérium csoportfőnöke lesz, majd közvetlenül a sarajevói merénylet előtt a mozgósításért felelős hármas ügyosztály parancsnokává nevezik ki. Ebben a minőségben komoly teher nehezedik rá a szerbiai és a keleti frontra való csapat szállítások miatt. A dualista állam által elszenvedett kezdeti vereségek után Arz tábornokot Galíciába rendelik, ahol a VI. hadtest parancsnokaként részt vesz a San és a Visztula menti összetűzésekben, a limanowai csatában, a Kárpátok téli védelmében, a gorlicei áttörésben, vereséget szenved a Bruszilov-



offenzívában, majd nagyszébeni hősként megvédi Erdélyt a déli betöréstől. Az új király, IV. Károly bizalmi embereként 1917 tavaszán az uralkodó a Monarchia vezérkarának főnökévé nevezi ki, a tisztséget 1918 novemberéig tölti be. Az egy évig tartó vezérkari főnöksége alatt zajlott le a nyertes tizedik és tizenegyedik isonzo csata, a Kerenszkij-offenzíva visszaverése, a keleti fronton való végső győzelem, a caporettoi áttörés, de az összeomlás is. Sikereit az uralkodó a bárói címmel jutalmazza. A hatalmat magához ragadó Károlyi-kormány nyugállományba helyezi. Utolsó éveit Bécsben és Budapesten tölti. Nyugdíját kezdetben Románia biztosította, majd a Ion I. C. Brătianu által vezetett kormány megvonja járandóságát. Megsegítésére az egykori német és osztrák vezérkari tisztek pénzalapot hoznak létre, majd a Magyar Királyság a rendfokozat elismerése mellett visszamenőleg is kegydíjban részesíti. Budapesten hunyt el.

Arz a Monarchia egyik legismertebb főtitkárja volt. Legjellegzőbb tulajdonságai a hűsége és a rendíthetetlen engedelmessége volt, amihez szorgalom és megfelelési vágy párosult.

Ligeti Dávid mondhatni, kitartó bulldogként követi hőst Nagyszébenből Bécsbe, majd

Miskolcra és Budapestre, a Monarchia csataterére, fáradhatatlanul kutatva a tábornokra vonatkozó iratokat gimnáziumi, katonai és hadtörténelmi levéltárakban. Kiváló nyelv- és helyismerte lehetővé tette, hogy betekintést nyújtson az erdélyi szászok adminisztrációs szerveztségébe, a Monarchia hadseregének hierarchiájába, a katonai rangfokozatok világába, s nem utolsósorban eligazít az Arz által megírt csaták és ütközetek helyszínén.

A szerző az eredeti doktori disszertációjában szereplő német nyelvű jegyzetet és forrásszöveget az áttekinthetőség érdekében csak magyarul közli. A szöveg olvashatósága és a laikusok számára is élvezhetővé tétele a szerkesztő, Jakabffy Tamás értő és gondos munkáját is dicséri. A könyv egyetlen gyenge pontja a borító: tervezője vagy nem olvasta a kéziratot, vagy nem igazán kedveli a történelmet, mert a borítóhoz a somme-i ütközet Brit Expedíciós Haderőkatonáinak rohamát ábrázoló képet használt fel, vagyis a nyugati hadszínterét, ahol a monográfia hőse sosem járt. E baki a tartalmat nem csorbítja.

A könyvet szívesen ajánlom mindazoknak, akiknek számít a történelmi múlt. Böngészése közben garantált a tanulási és az olvasási élmény.

■ Ligeti Dávid, *Előre, Arz! – A Monarchia Vezérkarának utolsó főnöke, báró Artur Arz von Straussenburg cs. és kir. vezérezredes élete és pályafutása*. Kriterion Kiadó, Kolozsvár, 2019., 220 old. ISBN 978-973-261226-2

Támogató a Romániai Magyar Demokrata Szövetség és a Communitas Alapítvány



RMDSZ



COMMUNITAS ALAPÍTVÁNY